

ARTHUR WING PINERO:

Grøndelag teater 78/79

*Agatha
og
Charlotte*

DU MILDE MÅNE

en farse av
Arthur Wing Pinero

I programmet:

Instruktøren for kveldens forestilling	side	4
Kort om det engelske rettsapparat	«	9
Rolleliste	«	13
Om forfatteren	«	14
En god latter forlenger livet!	«	17
Våre skuespillere	«	22
Neste premiere	«	23

Frøndelag teater

Administrasjon:

Kjell Stormoen	teatersjef
Kjell Hagan	økonomisjef
Knut Jensen	produksjonsleder
Tove Dahle	salgssekretær
May Selmer	informasjonssekretær

Styre:

Svend Hokstad (formann)
Elsa Skjerven
Jorunn Giske
Ida Yttri
Bodil Skjånes Dugstad
Gerdi Schjelderup
Roald Ottesen

INSTRUKTØREN FOR KVELDENS FORESTILLING: BENEDIKT ÁRNASON

Trøndelag Teater har i de senere år ved flere anledninger dekket instruktør/scenografoppgavene med gjester fra våre nærmeste naboer i vest. I denne oppsetningen er det Benedikt Arnason vi skal stifte bekjentskap med — han har ansvaret for regien på «Du milde måne!» I stedet for å presentere hans fyldige merittliste, gjengir redaksjonen en uformell prat med ham — om Island:

— **Island**
Om Island?

— **Ja.**
Når jeg er i utlandet husker jeg jo bare de gode sidene ved landet. Men det er vel som det står i turistbrosjyrene — kontrastenes land. Forferdelig og herlig på samme tid. Det kan så vanskelig beskrives — det har unike trekk som gjør at om jeg måtte velge ett land i verden, utelukket fra alle øvrige, måtte det være Island. Jeg reiser utenlands fordi jeg har vissheten om å komme tilbake dit.

— **Spesielle trekk som skiller det så totalt fra andre?**

Det er noe med naturen. Den er så helt ulogisk, og har besmittet befolkningen med sin karakter. Alt er i stadig bevegelse. Det er like spennende når isen smelter mellom mennesker der som i visse områder på Island når isen smelter om våren — en avdekking av nye formasjoner. I all denne foranderlighet forsøker menneskene å skape logikk i tilværelsen, hvilket sier seg selv er en umulighet. Og de blir da heller aldri fornøyde.

— **Månelandskap, har vi hørt?**

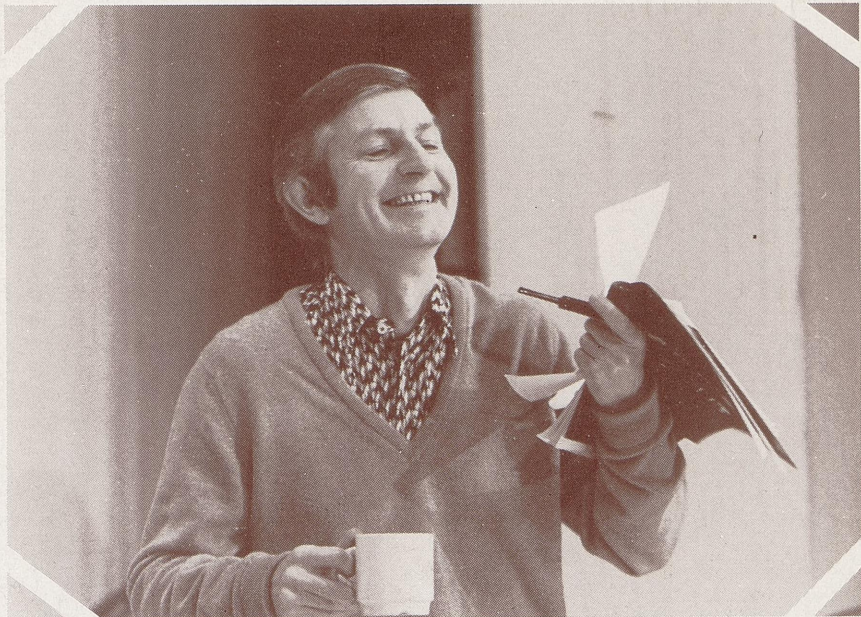
Du tenker på astronautene som ble trent der? De mente det lignet månen — og det var da slett ikke nødvendig for dem å dra dit. Verden sett fra Island ser forøvrig like dum ut som den gjør fra månen.

— **Er det den medfødte islandske patriotisme som stikker seg frem?**

Tja — man håper jo landet er perfekt, men vet godt det ikke er slik. Hvis en eller annen sier noe negativt, tar man automatisk det standpunkt at det er perfekt. Sommeren har +5° og regn, men fortøner seg etterpå som fyllt av solskinn og varmere temperaturer.

— **Hva med det kulturelle klima?**

Interessen for kunst og kultur er meget ut-

Født i Reykjavik i 1931. Startet som skuespiller ved det islandske nasjonalteater, men gikk etter en tid over til å arbeide med instruksjon. Har også hatt regioppgaver innen film. Skal etter denne oppsetningen tilbake til Nasjonalteatret, hvor han er fast ansatt.

bredt på Island. Det er fordi vi behøver det mer. Vinternettene er så lange og det blir for slitsomt i lengden å forelese seg hele tiden. Det er dessuten gode hoder som må brukes. Islendinger liker å argumentere, diskutere — vi har ikke forandret vårt temperament (og språk) slik som dere nordmenn.

— Det med språket vet vi.

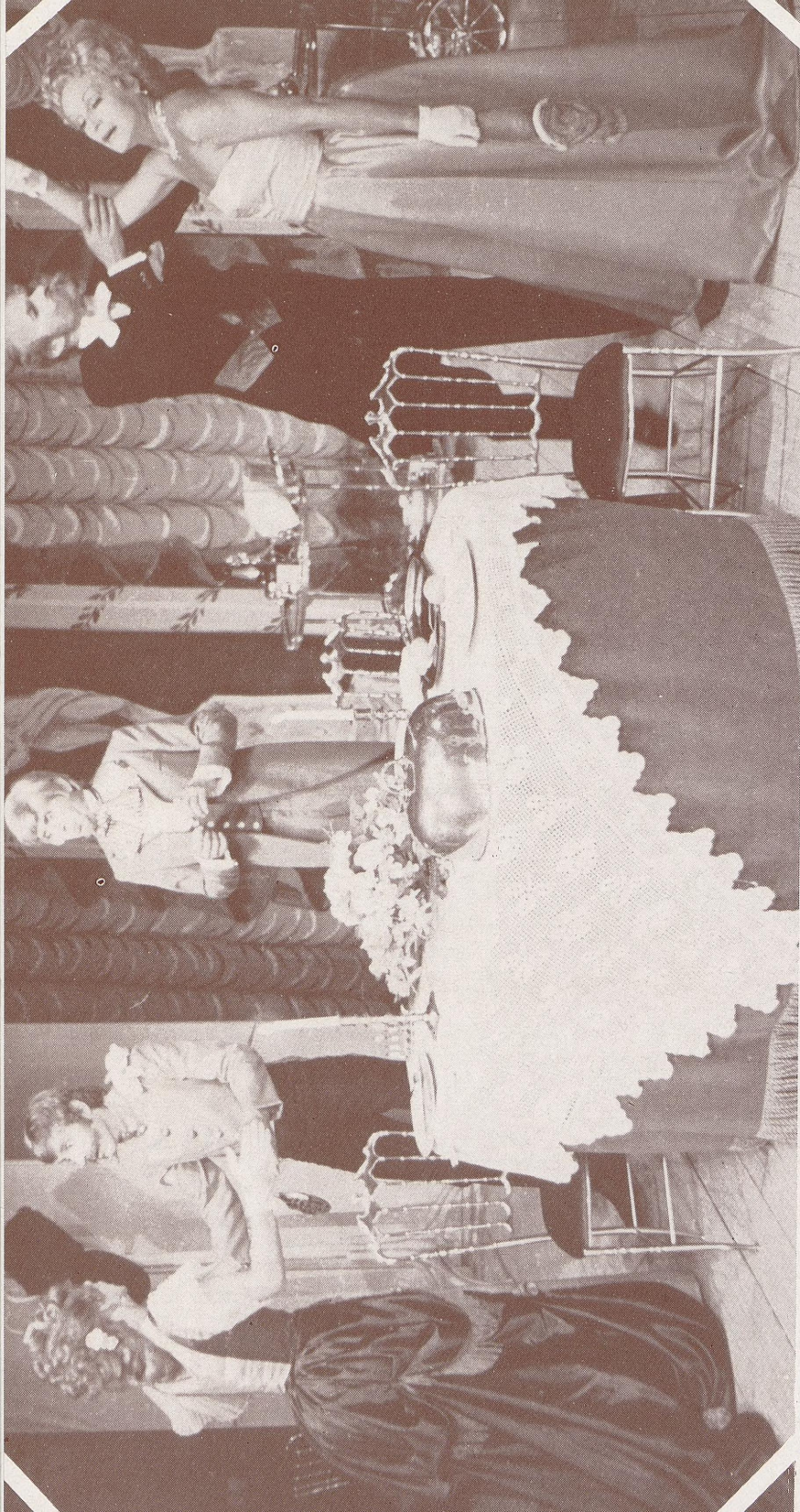
Ja, vi **prøver** å holde den islandske rasen språkmessig ren. Det finnes vel ikke noe land som har et eget radioprogram med opplæring i morsmålet. Utviklingen på de forskjellige områder krever nye ord, og disse må lages slik at de går inn i det eksisterende bøyningssystem.

— Isbjørner i gatene og iglooer — det er du vel blitt spurt om før?

Joda, isbjørner har vi. De kommer som andre turister — på isflak — og reiser tilbake på neste flak. De liker ikke trafikklysene. Når det gjelder iglooer, har vi radiatorer med sentralvarme fra kildene til å holde disse varme. Når de smelter, står radiatorene igjen. Så er det bare å vente til sneen atter kommer.

— Najonalretten skal være sauehjerner?

Nei, det er helt feil. Hjerner er noe vi alltid respekterer!

Gørli Mathisen

Jan Erik Berntsen

Arne Reitan

John Yngvar Fearnley

Synnøve Strigen

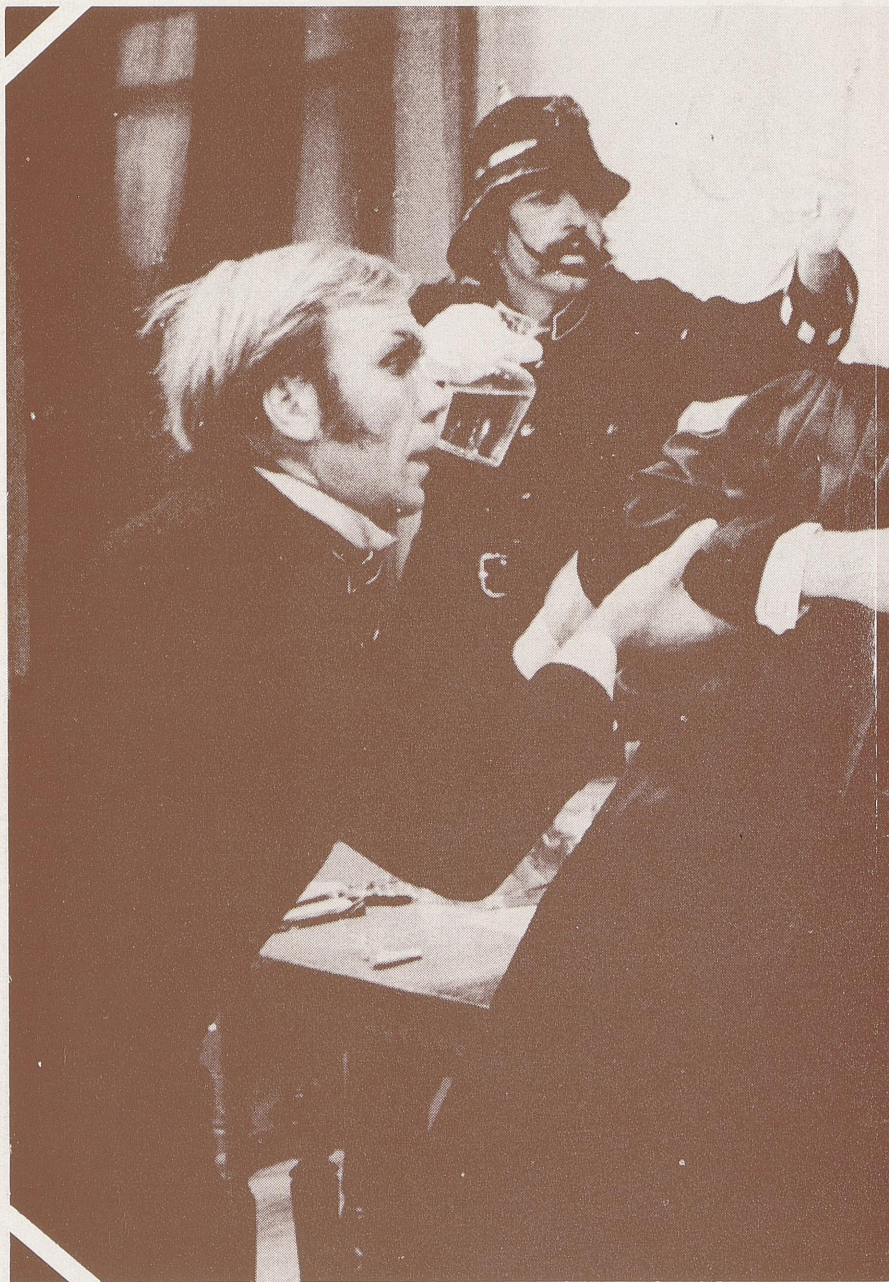
Synnøve Strigen

John Yngvar Fearnley

Ma Reitan

Thomas Fasting

Fra venstre:
Harald Brenna
Hallbjørn Rønning
Leif Jacobsen
Svein Wickstrøm

KORT OM DET ENGELSKE RETTSAPPARAT

En av hovedpersonene i «Du milde måne!» er dommer, og en del av handlingsforløpet foregår i noe tilsvarende vår forhørsrett. Nå er imidlertid det engelske rettsvesen forskjellig fra vårt eget — spesielt dette de lavere instanser. Hovedtrekkene som skiller fra vårt system og som har tilknytning til Mr. Poskets arbeidsfelt er kort fortalt som følger:

Sakførerstanden i England deles i *solicitors* og *barristers*. I motsetning til de siste, består en *solicitors* yrke vesentlig i sakførerarbeid utenfor rettergang (formuesforvaltning, eiendomsomsetning, råd og veiledning i rettslige anliggender) samt i forberedelse av saksanlegg. *Barristers* har en helt annen funksjon og en mer omfattende utdanningsbakgrunn. De har rett til å føre saker for de høyere domstoler, og kan, hvis praksisen er lang nok, som Mr. Posket, ta lønnet arbeid som magistrat i en *magistrates' court* eller *police court*, som de også blir kalt. Har en *barrister* akseptert en jobb som lønnet magistrat, er det lite trolig han noen gang kan bli forfremmet til et høyere, juridisk embete.

Hver by har sin «politirett», større byer har flere, og det første som skjer er at en person som har gjort seg skyldig i et lovbrudd blir stilt for denne retten. Hvis lovbruddet ikke er særlig alvorlig, kan straffeutmålingen avgjøres her. Det er opp til magistraten å bestemme om overtredelsen er av så alvorlig karakter at saken bør oversendes en høyere rettsinstans hvor det er en jury. London har lønnete magistratembeter, og de som innehar disse stillinger har formell utdanning.

På de fleste steder er imidlertid dommerne i disse rettene ulønnet, og kalles da *Justices of the Peace* — fredsdommere. Rekruttering skjer ved at en komité innstiller vanlige «gode borgere» til oppgaven, gjerne fra overklassen eller fra politisk aktive. I de senere år er det bevisst gjort forsøk på å trekke inn folk fra vidt forskjellige sosiale skikt. Fredsdommere har ingen juridisk utdanning, avgjørelsene blir tatt på bakgrunn av menneskelighet og sunt vett. De har juridiske rådgivere, men når det gjelder straffeutmålingen står de fullstendig fritt.

Magistrates' court har minimum to dommere, i praksis maksimum fem. De deler, som Posket og Bullamy, på oppgavene.

I England blir de fleste saker avgjort i denne rettsinstans.

(Kilde: Peter Bromhead: «Life in Modern Britain», Longman 1971)

Sverre Gran

Jan Erik Berntsen

Øystein Langeland

John Yngvar Fearnley

Gøril Mathisen

DU MILDE

en farse
Arthur Wing
Oversatt av Ma

Inspisient : Pelle Arntzen
Sufflør : Anni Lauritzen
Lys : Bjørn Høyem
Lyd : Jan E. Indergaard
Rekvisitør : Birgit Fremo
Frisører : Jenny Krogstad/
Randi Børnhardsen

Lysmester : Bjørn Høyem

Kulisser og kostymer er produsert i teatrets egne verksteder.

Fotografering og lydbåndopptak under forestillingen er ikke tillatt.

Plakat og programomslag : Bodvar Schjelderup
Foto fra prøvene : Roar Øhlander

Programredaksjon : May Selmer
Ansvarlig utgiver : Kjell Stormoen

En Pause
Premiere 6. september

J MÅNE

v
inero
Selmer

Regi : Benedikt Arnason
Scenografi : Alistair Powell

De som er med:

Æneas Posket	: Leif Jacobsen
Agatha Posket	: Synnøve Strigen
Cis Farrington	: Thomas Fasting
Charlotte	: Gørli Mathisen
Oberst Lukyn	: John Yngvar Fearnley
Kaptein Vale	: Jan Erik Berntsen
Mr. Bullamy	: Egil Lorck
Beatie Tomlinson	: Hege Rohde
Wyke	: Harald Brenna
Popham	: Ma Reitan
Achille Blond	: Arne Reitan
Isidor	: Jakob Margido Esp
Mr. Wormington	: Svein Wickstrøm
Inspektør Messiter	: Sverre Gran
Sersjant Lugg	: Hallbjørn Rønning
Konstabel Harris	: Øystein Langeland

Arthur W. Pinero (1855—1934) er regnet som den hittil mest typiske engelske representant for det som vanligvis benevnes som «the well-made play» — det veldreide skuespill. Betegnelsen referer seg til den effekt som skapes ved et velkomponert samspill mellom handlingsforløp og virkemidler. Teknikken han bruker har meget til felles med de franske farser, men både når det gjelder innhold, tema og dialog er det ikke tvil om forfatterens nasjonalitet.

Pinero er født i London, og måtte ti år gammel slutte skolen da farens tidligere blomstrende advokatpraksis begynte å gå så dårlig at sønnen måtte hjelpe til på kontoret. Her ble han til faren døde — og bestemte da å gi opp sin juridiske karriere til fordel for skuespilleryrket. Sin første opplæring fikk han i provinsen, tilbake til London ble han av Sir Henry Irving, en av de mest kjente skuespillere på den tiden, tilbudt plass i hans ensemble.

I tillegg til utmerkete prestasjoner på scenen, ble også hans første teaterstykker godt mottatt, og fra 1881 konsentrerte han sin virksomhet til å skrive skuespill og selv sette dem iscene.

Pineros produksjon er stor og mangeartet og hans forfatterskap kan inndeles i tre epoker:

1. 1877—1893, tiden da han med stor suksess skrev sine farser.
2. 1893—1919, hans alvorlige periode som resulterte i en populær, men kortvarig anseelse som sosialkritiker.
3. 1919—1932, årene da han uten hell på de forskjelligste måter søkte å følge opp sin tidligere suksess.

Til tross for svakhetene i stykkene fra hans annen periode — kritikere har påpekt at han ikke gjorde særlig mer enn å utnytte en voksende popularitet for et mer realistisk bilde av samfunnet — ble disse skuespill sett på som viktige historiske landemerker i utviklingen av det engelske drama — og i det moderne teater generelt.

I de senere år er det imidlertid hans tidlige farser oppmerksomheten og interessen er rettet mot. Det er i disse Pinero til fulle viser sitt tak på og kjennskap til dramatisk oppbygning og teatrale virkemidler, og stykker som bl.a. «The Magistrate» er blitt gjenoppdaget og gitt nytt liv på våre dagers scener.

Pineros produksjon utgjør 56 skuespill, hvorav de mest kjente er:

«The Magistrate»	(1885)
«Dandy Dick»	(1887)
«The Second Mrs. Tanqueray»	(1893)
«Trelawny of the «Wells»	(1898)
«Mid-Channel»	(1909)

Jakob Margido Esp

Thomas Fasting

Leif Jacobsen

**Sunnøve Strigen
Leif Jacobsen**

**Egil Lorck
Gørli Mathisen**

Thomas Fasting

Den vesentligste forskjellen mellom komedie og tragedie er at komediens essens er **livsbejænde**. Den befri oss, for en stakket stund, fra vissheten om vårt sørgelige endeligt og lar oss glede oss over livet. Men komedie er langt fra noe entydig begrep, det finnes et utall av typer og grader av lystighet.

Farsen er den letteste komedieform, det lysteligste av lystspill. Den er laget for å fremkalle en ukomplisert og hjertelig rungende latter hos tilskueren. Den ønsker å more, ikke først å fremst å mane til intellektuell ettertanke. Det skal ikke derved være sagt at farsen ikke også kan ha en tankevekkende appell, men dens primære mål er latter. Ingrediensene er enkle, men sterke. Her fremstilles sterkt overdrevne eller karikerte karaktertyper, de settes i usannsynlige og latterlige situasjoner, og man gjør dessuten frimodig bruk av bred verbal humor og larmende fysisk aktivitet. Alt skjer i et forrykende tempo, slik at tilskueren ikke får tid til rasjonelle innvendinger underveis. Absurditet blir satt i system — galskap er farsens logikk. En serie av misforståelser og tilfeldigheter bringer karakterene opp i de mest umulige situasjoner og en tilsynelatende uløselig floke. Her er intet kausalt skjebnespill, det er flaksen (eventuelt uflaksen) som rå. Men det ender godt, og man morer seg kostelig underveis. Den **tradisjonelle farse** har et meget enkelt og standardisert grunnkjema. Man lurer og blir lurt. Hovedtypene er **knekten** og **dåren**, den som lurer og den som blir lurt. Knekten er den sjarmerende, smarte og oppfinnsomme, en «småskurk» som leder spillet. Han har evnen til å manipulere og bruker denne evnen fullt ut. Men sympatien havner på hans side, fordi han har sjarm. Dåren i hans opprinnelige form kan lett gjennomskues som en representant for det etablerte samfunn, de rigide makter som hindrer individet i fri livsutfoldelse. I farsen blir han lurt, banket og sjikanert. Alt vi ikke klarer i det virkelige liv blir her realisert. Tjernerne var tidligere de sentrale aktørene. Deres grovkornede humor, verbale og ikke minst fysiske eksesser var hovedsaken i stykket. Man trenger imidlertid også handling, en intrige, som ramme for ablegøyene. I tradisjonell farse ble kjærligheten brukt som utgangspunkt: to unge elskende vil ha hverandre, dåren står hindrende i veien og må nedkjempes, alle tricks

er tillatt. Mer trenger man ikke for å sette i gang.

Farsen er vel den teaterform som har bredest publikumsappell. Kan den ha noen funksjon bortsett fra å underholde? Her blir skillelinjene mellom fantasi og virkelighet opphevet idet den lar det fantastiske erobre virkeligheten. Det fantastiske skjer innen rammen for den virkelige verden, skjønt en forenklet, karikert virkelighet. Fantasien har alltid vært de smås billigste adkomst til en lettere og lykkeligere verden. Primitivt «teater» fant man i tidligere tiders parader med maskeringer og danser og lystige opptrinn for å feire viktige tidspunkter i årssyklusen. Den gemene hop fikk her anledning til å iføre seg en annen identitet og til å spille ut tilbaketrengte aggresjoner og ønsker. Man kunne myrde kongen og vinne prinsessen, overvinne enhver vanskelighet. Man kan kalle det eskapisme, men en dobbel funksjon er klar: psykisk og sosialt. Lykkelig frigjort for farlige aggresjoner falt folket tilbake i de vante roller etter en vellykket fest — og fyrstene gledet seg. Karnevalet i Rio er en reminiscens — en orgie i livsglede og farsepreget utfoldelse. Farsens opprinnelse henføres ofte til de komiske episodene i kirkedramaet. Hyrdene på marken ble komiske figurer, Noas kone en kjeftesmelle, og Satan selv med assisterende smådjevler viste seg å være en uvurderlig kilde til latter. Det verdslige drama slumret blidt i Midlalderen, men sto frem med fornyet kraft under Renessansen. Den italienske **commedia dell'arte** rendyrket farse som kunstart. Dette var aktørens teater fremfor skuespillforfatterens. Det artistiske talent ble gitt fritt spillerom til å utfolde seg innen en skissert, standardisert handlingsramme med standardiserte karakter typer: gutt, pike, vemmelig gammel mann, morsomme tjenere og mange andre.

Farsen ble umåtelig populær og spredte seg raskt over hele Europa og ble gradvis nasjonalisert. Typene og situasjonene ble etterhvert distinkt engelske, tyske, franske osv. Aftenens farse er engelsk. Pinero dukket opp som et friskt pust i engelsk teaterverden i slutten av forrige århundre. Man hadde lenge lidt under stagnasjon og manglende originalitet. Tilpasninger av franske farser var rådende. Pinero skrev noen få, glimrende farser, og ble derved stående som en nyskaper. Voldselementet, grovhetene, hentydninger til kroppsfunksjoner er sterkt neddempet, mer i pakt med tidens smak. Men typene og situasjonene i

Du Milde Måne er lett gjenkjennelige. Her er knekt og dåre i nært samspill, tilfeldigheter og misforståelser, absurditet og humor. Intrigen settes igang med enklest mulige virkemidler som utløser effektivt en serie komplikasjoner og komiske situasjoner.

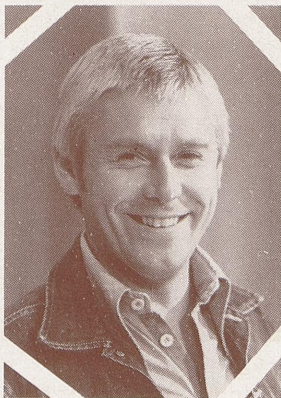
Farsen er asosial i sitt vesen. Her tillates synd og vold, fantestreker og løgnaktighet. Ville innfall lykkes, det skøyeraktige vinner over livets mer trivielle aspekter. Tilskueren kan her bivåne realiseringen av forbudte ønsker, uten selv å måtte ta det moralske ansvar. Det hele er uvirkelig, derfor kan man tillate seg å le. det klovnaktige er en ytterligere kilde til munterhet. Scenefigurene er typetegninger, ikke «virkelige». Vi kan ikke identifisere oss med dem, ikke lide med dem. De er marionetter og vi kan le av de ulykker som rammer dem. Man kan bare tenke på Chaplin, den ypperste farsmaker i vårt århundrede. Han nedlegger fiender ved hjelp av bløtkaker, men også andre, langt farligere våpen. Han får alltid de peneste pikene, til tross for at han ikke er noen drømmehelt. Man ler seg skjev når folk blir overkjørt av tog, faller ned fra skyskrapere osv. osv. FOR DET ER JO IKKE ALVOR! Nettopp, det er ikke alvor, det er ikke realitet. Vi kan tillate oss å bli revet med av komikken, for det står klinkende klart for oss at dette er for vanvittig til å kunne skje med oss. Farsen presenterer en verden slik vi kun opplever den i våre drømmer — og vi ler henrykt. God fornøyelse!

Mr. Posket anno 1885 — i Arthur Cecils skikkelse, London Court Theatre.

Torill Møystad Tro

Jakob Margido Esp

Egentlig skulle Jakob Margido i disse høstlige dager bekymret seg for korn- og potetavling — eller hva han nå hadde satset på som odelsgutt fra Byneset. Landbruksinteressen var imidlertid ikke sterk nok. Det var bare teatret som fristet. Etter opptaksprøve for Ellen Isefiær i Trøndelag Teaters publikumsfoyer, og til tross for rengjøringspersonalets absolutt merkbare utførelse av daglige rutiner der inne — en alvorlig inngripen i Prestens tale fra Peter Gynt — ble Jakob opptatt som elev. Fedrelandets ubønnhørlige krav til halvparten av sine borgere førte til sivil verneplikt for Jakobs vedkommende, før han dro til hovedstaden som free-lance. Etter to år her, hovedsakelig med oppgaver på Nationalteatret, fikk han engasjement ved Rogaland Teater, og dette innebar at han fikk innfridd ønsket om roller med et vidt register: Estragon i «Mens vi venter på Godot», Tom Wingfield i T. Williams' «Glassmenasjeriet» og Elias Tastad i «Cleng Pearson» av Alfred Hauge, for å nevne noen.

Til Trøndelag Teater kom han i 1972, 29 år gammel. Selv om han her har hatt roller han har satt pris på, bl.a. som Onkel Eventyr i Karel Hlavatys regi, Estragon i «Godot» og som Sportslig Kommisær i Dario Fos «En tilfeldig anarkists hendelige død» (han har en forkjærlighet for det burleske og satiriske), synes han det kan være vanskelig å arbeide ved en landsdelsscene. Mentaliteten innen teatrene i Norge er slik at et avansement arbeidsmessig sett betyr det samme som å ha en jobb langs Stortingsgata, eller i Rosenkrantzgata, hvilket er en ødeleggende innstilling som gjør at scene-utenfor hovedstaden armes ut og blir miljøfattige. Idag tvinges man til Oslo hvis man har ambisjoner om å utnytte sine ressurser. Det er der alt som har med film, radio og T.V. produseres. Og kvalitet forbinder publikum fremdeles med kunstnere som er gjengangere i massemedia. Denne oppfatningen har også lett for å forplante seg innenfor teatret. Det viktigste må være at det spilles spennende teater over hele landet som kan bringe scenen i kontakt med publikum, i et teater som har noe å fortelle — om oss — og om de forskjelligartede samfunn rundt oss.

Jakob Margido bruker mye av sin fritid og masse penger på reiser og bøker. Når han er ordentlig trett av teatret, og verden i sin helhet blir for patetisk, ser han seg nødt til å si som Wenche Foss: «Men vi har jo humorn'!» Og den er pinadø god å ha!

**Neste forestilling på Hovedscenen:
NICOLE MACÉ: «PENELOPES VEV».**

Odysseus, konge av Ithaka, er med i krigen mot Troja. Hans hustru Penelope fordriver tiden med kvinnelige sysler sammen med de øvrige krigsenkene. Dette gir dem imidlertid hverken mat eller drikke, men det er det eneste de er opplært til, og eksisterende lover forbyr dem å ta del i aktiviteter som er forbeholdt menn.

Med god støtte av Fidile, en frigjort slavinne fra Lesbos hvor kvinner styrer, trosser Penelope mennenes lover. Hun lærer å smi jern og føre plog. Fidile, som har opplevet krigens redsler, beretter om hva som egentlig skjer, og de bestemmer at aldri mer skal det arbeidet de utfører tjene krigen, teppene de fra nå av vever skal ikke sendes til slagmarken, men brukes som bytte for ting de ved selvhjelp ikke kan skaffe. Og etter fem år blomstrer kvinnesamfunnet på Ithaka.

Men idealismen de har brukt som drivkraft skal vise seg forgjeves selv om kvinner står sammen. Menn griper inn, med en mentalitet som er fullstendig forskjellig fra deres. Drømmen om den nye tid, med en verden fri fra krig og som styres gjennom et samarbeid mellom kjønnene, svinner.

Med god kjennskap til den klassiske tradisjon har forfatterinnen Nicole Mace' berettet historien om kvinnene på Ithaka. Temaet er bundet til vår egen tid, men replikkverket med kommenterende korpartier reflekterer antikkens form og virkemidler. Hun skal selv sette stykket iscene, Alistair Powell er ansvarlig for scenografien. Musikken er ved Eivind Solås, og medvirkende i forestillingen er: Arne Reitan, Elna Kimmestad, Kine Bendixen, Gørli Mathisen, Mona Jacobsen, Gerdi Schjelderup, Ma Reitan, Harald Brenna, Thomas Fasting, Hallbjørn Rønning.

Premiere den 7. november.

Thomas Fasting

Hege Rohde

